

Feedback Conceptvoorstel Mens en Natuur: Soa Aids Nederland, Rutgers en COC NL

In het conceptvoorstel vanuit Mens en Natuur is een basis gekozen die veel ingangen biedt voor relationele en seksuele vorming. Dit is positief en biedt veel kansen. Seksualiteit komt nu expliciet terug in twee Grote Opdrachten: GO4 Maatschappelijke vraagstukken, 2.1 Gezondheid en GO7 Overleven van organismen, 7.2 relatie tussen organismen. Verder zijn haakjes voor het thema bijvoorbeeld in GO4 Denkwijzen, Gevolg en oorzaak.

Omdat steeds expliciet kennis en vaardigheden benoemd worden, is de uitdaging voldoende aandacht te hebben voor het ontwikkelen van attitudes. Dit is cruciaal voor het ontwikkelen van preventief gedrag. In de wijze waarop doelen zijn geformuleerd is hier nu wel enige ruimte voor, maar in de vertaling naar kerndoelen en de uitwerking daarvan is het belangrijk dit niet uit het oog te verliezen.

In de tekst hieronder vindt u een aantal suggesties voor het aanscherpen van de kennis en vaardigheidsdoelen.

2.1 Gezondheid

Let op: deze bouwsteen zal worden ontwikkeld in afstemming met andere leergebieden. Deze afstemming heeft helaas nog niet kunnen plaatsvinden.

Bouwsteen PO

Fase 1 (po onderbouw)

Inleiding

Het perspectief gezondheid gaat over hoe je je verhoudt tot verschillende aspecten van gezondheid zoals voeding, ziekte, gezondheidsrisico's, seksualiteit en innovaties op dit gebied. Gezondheid is voor iedereen belangrijk. Het is van belang dat je weet welke invloed je kunt uitoefenen op je eigen fysieke en mentale gezondheid, en die van anderen in je omgeving. Je denkt na over de keuzes die je maakt wat betreft je gezondheid. Hierdoor is het mogelijk om verantwoordere keuzes te maken. Door met vragen over je eigen gezondheid en die van anderen in je omgeving aan de slag te gaan, leer je regie te voeren over je eigen lichaam. Je bent jezelf bewust van snelle ontwikkelingen in medische technologie. In de onderbouw van het po oriënteren leerlingen zich op een gezonde leefstijl en de rol die voeding en ziekte spelen in hun eigen leven en dat van klasgenoten.

Kennis en vaardigheden

Leerlingen leren:

(*welzijn*)

- uitdrukking te geven aan het eigen welbevinden in relatie tot ziekte.
- Hoe zorg te dragen voor eigen gezondheid en welbevinden
- Wat te doen om risico's ten aanzien van gezondheid en welbevinden waar mogelijk te voorkomen
- om te gaan met ziekte bij zichzelf en anderen.

(*voeding*)

- hun eigen voorkeuren met betrekking tot voeding te herkennen (te denken valt aan de smaak en geur van verschillende voedingsmiddelen)
- zich te verhouden tot hun eigen eetgewoonten in relatie tot hun gezondheid (te denken valt aan de regelmaat van tussendoortjes)

(*seksualiteit*)

- Verskillende soorten relaties beschrijven
- Lichamelijke verschillen tussen jongens en meisjes beschrijven
- Uitleggen wat de begrippen vriendschap, verliefdheid en verkering inhouden

Formatted: Bulleted + Level: 1 + Aligned at: 0 cm + Indent at: 0,63 cm

Formatted: Font color: Red

Formatted: Bulleted + Level: 1 + Aligned at: 0 cm + Indent at: 0,63 cm

Formatted: Font: (Default) Verdana, 10 pt, Font color: Red

- de wensen en grenzen voor wat betreft fysiek contact aan te geven en te respecteren.

(innovaties)

- over technische hulpmiddelen ten behoeve van gezondheid in hun eigen omgeving (te denken valt aan het dragen van een bril, het gebruik van apps voor tandenpoetsen).

Fase 2 (po bovenbouw)

Inleiding

Het perspectief gezondheid gaat over hoe je je verhoudt tot verschillende aspecten van gezondheid zoals voeding, ziekte, gezondheidsrisico's, seksualiteit en innovaties op dit gebied. Gezondheid is voor iedereen belangrijk. Het is van belang dat je weet welke invloed je kunt uitoefenen op je eigen fysieke en mentale gezondheid, en die van anderen in je omgeving. Je denkt na over de keuzes die je maakt wat betreft je gezondheid. Hierdoor is het mogelijk om verantwoordere keuzes te maken. Door met vragen over je eigen gezondheid en die van anderen in je omgeving aan de slag te gaan, leer je regie te voeren over je eigen lichaam. Je bent jezelf bewust van snelle ontwikkelingen in medische technologie. In de bovenbouw van het po worden leerlingen zich bewust van verschillen tussen mensen wat betreft leefstijl en relateren ze dit aan gezondheid. Ze gaan bewuster keuzes maken.

Kennis en vaardigheden

Leerlingen leren:

(welzijn)

- om te gaan met ziekte bij zichzelf en anderen.
- zich te verhouden tot beïnvloeding door anderen met betrekking tot gezondheid.
- uitdrukking te geven aan het eigen welbevinden en aan het welbevinden van anderen.
- zich te verhouden tot verschillende mogelijkheden bij het voorkomen en behandelen van ziekten of ongewenste consequenties van gedrag (te denken valt aan het gebruik van bepaalde medicijnen of het aanpassen van leefstijl)

(voeding)

- hun eigen voorkeuren met betrekking tot voeding te verkennen en hun keuze hierin te beschrijven.
- keuzes te maken met betrekking tot voedsel en gezondheid (te denken van aan het gebruik van bespoten en onbespoten voedsel en het eten van veel suikergoed of snacks).
- zich te verhouden tot eetgewoontes van anderen in relatie met gezondheid en duurzaamheid.
- zich te verhouden tot de effecten die voedselpatronen kunnen hebben op de leefomgeving (te denken valt aan voedselverspilling).

(seksualiteit)

- zich bewust te zijn van gevoelens rond relaties en seksualiteit.
- te erkennen dat je zelf keuzes kunt en mag maken over relaties en seksualiteit.
- uitdrukking te geven aan eigen wensen en grenzen rond relaties.
- om te gaan met de veranderingen van hun lichaam in de puberteit.
- wat veilige, gezonde en prettige seks is en hoe je risico's kunt voorkomen

(innovaties)

- over technologische ontwikkelingen ten behoeve van gezondheid in de eigen omgeving (te denken valt toevoeging van E-nummer aan voedingsmiddelen).

Formatted: Bulleted + Level: 1 + Aligned at: 0 cm + Indent at: 0,63 cm

- keuzes te maken in gebruik van technologische ontwikkelingen ten behoeve van gezondheid (te denken valt aan bewerking van voedsel, digitaal consult van hulpverleners)

Bouwsteen VO onderbouw

Inleiding

Het perspectief gezondheid gaat over hoe je je verhoudt tot verschillende aspecten van gezondheid zoals voeding, ziekte, gezondheidsrisico's, seksualiteit en innovaties op dit gebied. Gezondheid is voor iedereen belangrijk. Het is van belang dat je weet welke invloed je kunt uitoefenen op je eigen fysieke en mentale gezondheid, en die van anderen in je omgeving. Je denkt na over de keuzes die je maakt wat betreft je gezondheid. Hierdoor is het mogelijk om verantwoordere keuzes te maken. Door met vragen over je eigen gezondheid en die van anderen in je omgeving aan de slag te gaan, leer je regie te voeren over je eigen lichaam. Je bent jezelf bewust van snelle ontwikkelingen in medische technologie. In de onderbouw van het vo ontwikkelen leerlingen het vermogen regie te voeren over hun eigen gezondheid en daarbij rekening te houden met anderen. Ze zijn zich bewust van diversiteit in hun omgeving.

Kennis en vaardigheden

Leerlingen leren:

(welzijn)

- om te gaan met ziekte bij zichzelf en anderen.
- zich te verhouden tot beïnvloeding door anderen met betrekking tot gezondheid.

- zich te verhouden tot verschillende maatregelen ten behoeve van de volksgezondheid (te denken valt aan regelgeving op het gebied van vaccinaties en orgaandonatie).
- zich te verhouden tot verschillende mogelijkheden bij de behandeling van ziekten (te denken valt aan het gebruik van medicijnen).
- zich te verhouden tot leefstijlkeuzes die invloed hebben op de gezondheid (te denken valt aan het kiezen voor meer bewegen, het wel of niet gebruiken van verslavende middelen).

(voeding)

- bewust om te gaan met hun eigen voedingspatroon.
- zich te verhouden tot de effecten die voedselkeuzes kunnen hebben op de gezondheid en duurzaamheid.
- zich te verhouden tot meer specifieke effecten die voedselpatronen kunnen hebben op de leefomgeving (te denken valt aan biologische landbouw, vleesconsumptie of voedselverspilling).

(seksualiteit)

- om te gaan met hun gevoelens over relaties en seksualiteit.
- te erkennen dat je zelf keuzes kunt en mag maken over relaties en seksualiteit.
- duidelijk uitdrukking te geven aan hun eigen wensen en grenzen over relaties en seksualiteit.
- om te gaan met veranderingen van je lichaam in de puberteit.
- zich te verhouden tot seksuele veiligheid [en het voorkomen van seksuele risico's](#).
- te reflecteren op hun eigen waarden en normen met betrekking tot relaties en seksualiteit.

(innovaties)

- zich te verhouden tot de voortdurende technologische ontwikkeling ten behoeve van gezondheid.
- zich te verhouden tot ethische dilemma's bij het gebruik van technologie met betrekking tot de gezondheid (prenatale embryoselectie, euthanasie, reproductieve technieken etc.)

4.4 Gevolg en oorzaak

Bouwsteen PO

Fase 1 (po onderbouw)

Inleiding

De denkwijze 'gevolg en oorzaak' geeft inzicht in verbanden tussen verschillende gebeurtenissen. Je leert hierdoor verklaringen, voorspellingen en afwegingen te maken, bijvoorbeeld omtrent risico's. De bouwsteen omvat het verklaren en voorspellen van gevolgen door mogelijke oorzaken te analyseren en over verdere gevolgen, risico's en veiligheid te redeneren. Het is van belang om steeds te bepalen of een oorzaak en een bepaald gevolg daadwerkelijk met elkaar in verband staan en om te leren inschatten of een oplossing voor een probleem geen (onbedoelde) nieuwe problemen veroorzaakt. Het modelleren van oorzaak-gevolgrelaties vormt bovendien de basis van veel technologische toepassingen. In de onderbouw van het po oefenen leerlingen met relaties leggen tussen gevolg en oorzaak. Zo doen ze veel ervaringen op met risico's en veiligheid voor henzelf en hun directe omgeving.

Kennis en vaardigheden

Leerlingen leren:

(relaties en verbanden)

- zich af te vragen wat de oorzaak van een gebeurtenis is.
- verbanden te leggen tussen een waarneembare gevolgen en oorzaken.

- bewijs te verzamelen om hun eigen ideeën over oorzaken van gebeurtenissen te ondersteunen of te weerleggen.

(risico's en veiligheid)

- om gevolgen voor henzelf in te schatten en te voorspellen.
- inzien dat gebeurtenissen gevolgen kunnen hebben voor hun directe omgeving.

Fase 2 (po bovenbouw)

Inleiding

De denkwijze 'gevolg en oorzaak' geeft inzicht in verbanden tussen verschillende gebeurtenissen. Je leert hierdoor verklaringen, voorspellingen en afwegingen te maken, bijvoorbeeld omtrent risico's. De bouwsteen omvat het verklaren en voorspellen van gevolgen door mogelijke oorzaken te analyseren en over verdere gevolgen, risico's en veiligheid te redeneren. Het is van belang om steeds te bepalen of een oorzaak en een bepaald gevolg daadwerkelijk met elkaar in verband staan en om te leren inschatten of een oplossing voor een probleem geen (onbedoelde) nieuwe problemen veroorzaakt. Het modelleren van oorzaak-gevolgrelaties vormt bovendien de basis van veel technologische toepassingen. In de bovenbouw van het po maken leerlingen kennis met gevolgen die meerdere oorzaken hebben en de behoefte om bewijs te verzamelen voor vermoedens en maatregelen te nemen die risico's verkleinen.

Kennis en vaardigheden

Leerlingen leren:

(relaties en verbanden)

- zich af te vragen wat de oorzaak van een gebeurtenis is, of er meerdere oorzaken zijn en of die weer leiden tot meerdere gevolgen.
- verbanden te leggen tussen verschillende waarneembare en niet-waarneembare gevolgen en oorzaken.
- aan de hand van voorspellingen bewijs te verzamelen om hun eigen ideeën over relaties en verbanden te ondersteunen of te weerleggen.

(risico's en veiligheid)

- gevolgen voor henzelf, de directe en de indirecte omgeving in te schatten en te voorspellen.
- maatregelen te nemen om de kans, de blootstelling en/of de gevolgen van een risico te verkleinen en daarmee veiligheid te vergroten.

Bouwsteen VO onderbouw

Inleiding

De denkwijze 'gevolg en oorzaak' geeft inzicht in verbanden tussen verschillende gebeurtenissen. Je leert hierdoor verklaringen, voorspellingen en afwegingen te maken, bijvoorbeeld omtrent risico's. De bouwsteen omvat het verklaren en voorspellen van gevolgen door mogelijke oorzaken te analyseren en over verdere gevolgen, risico's en veiligheid te redeneren. Het is van belang om steeds te bepalen of een oorzaak en een bepaald gevolg daadwerkelijk met elkaar in verband staan en om te leren inschatten of een oplossing voor een probleem geen (onbedoelde) nieuwe problemen veroorzaakt. Het modelleren van oorzaak-gevolgrelaties vormt bovendien de basis van veel technologische toepassingen. In de onderbouw van het vo kunnen leerlingen complexe situaties met meer verbanden overzien en op basis van een inschatting van waarschijnlijkheden voorstellen doen voor risico-beperkende maatregelen.

Kennis en vaardigheden

Leerlingen leren:

(relaties en verbanden)

- in te schatten of gebeurtenissen daadwerkelijk plaats zullen vinden op basis van de waarschijnlijkheid van de verschillende oorzaken.
- meerdere relaties en/of verbanden te analyseren en daarbij onderscheid te maken tussen verschillende waarneembare en niet-waarneembare gevolgen en oorzaken.
- aan de hand van voorspellingen, gestructureerd bewijs te verzamelen om relaties en verbanden te ondersteunen of te weerleggen.

(risico's en veiligheid)

- situaties te analyseren en vervolgens maatregelen te nemen om de kans, de blootstelling en/of de gevolgen van een risico te verkleinen en daarmee veiligheid te vergroten.

63

Grote opdracht 7: Overleven van Organismen

Relevantie

Om ons heen is er een grote verscheidenheid aan planten, dieren en micro-organismen en de ecosystemen die ze samen vormen. De instandhouding van die verscheidenheid aan vormen van leven en de bijbehorende genetische variatie is van grote waarde voor de natuur: zij brengt balans in groottes van populaties en vergroot de beschikbaarheid van natuurlijke bronnen. Biodiversiteit vergroot de gezondheid van ecosystemen en dus die van de mens.

De mens is ook deel van, en heeft invloed op, de biodiversiteit. De verschillende organismen binnen ecosystemen zijn op allerlei manieren relevant voor de mens: ze zuiveren bijvoorbeeld drinkwater of ze leveren grondstoffen, voedsel of medicijnen. Acties van de mens kunnen de biodiversiteit zowel vergroten als verkleinen.

Technologische ontwikkelingen geven bovendien steeds meer mogelijkheden om als mens invloed uit te oefenen op de natuurlijke wereld.

Inhoud van de opdracht

Deze grote opdracht geeft inhoud aan de manier waarop evolutie ervoor zorgt dat de verscheidenheid aan soorten levende wezens en soorten landschappen op elkaar aansluiten. Ook geeft het inhoud aan de soorten relaties tussen organismen binnen ecosystemen.

Dit hangt samen met voortplanting en reproductie, seksualiteit, hoe eigenschappen van generatie op generatie worden doorgegeven.

Commented [SM1]: Deze doelen zijn ook te betrekken op seksualiteit en het voorkomen van seksuele risico's

Deze grote opdracht bestaat uit drie bouwstenen: Instandhouding van een organisme, relaties tussen organismen, en leefomgeving en biodiversiteit. Deze laatste bouwsteen wordt gedeeld met de grote opdracht Aarde & Klimaat.

De bouwsteen instandhouding van een organisme kent de groeirichtingen:

- groei, ontwikkeling en voortbestaan
- verdedigingsmechanismen
- erfelijkheid

De bouwsteen relaties tussen organismen kent de groeirichtingen:

- interactie soortgenoten
- interactie verschillende soorten

De bouwsteen leefomgeving en biodiversiteit kent de groeirichtingen:

- landschappen
- evolutie

7.2 Relatie tussen organismen

Bouwsteen PO

Fase 1 (po onderbouw)

Inleiding

Deze bouwsteen gaat over interactie tussen organismen van dezelfde soort en interactie tussen organismen van verschillende soorten. Om de functie van deze twee typen interactie voor het overleven van soorten te begrijpen, heb je kennis nodig over gedrag, seksualiteit, voortplanting, voedselrelaties en concurrentie. In de onderbouw van het po verwonderen leerlingen zich over de interactie van planten en dieren uit hun eigen omgeving.

Kennis en vaardigheden

Leerlingen leren:

(interactie soortgenoten)

- over interactie tussen soortgenoten via communicatiesignalen⁵⁻²
- over verschillende soorten relaties bij mensen (te denken valt aan man-vrouw, man-man en vrouw-vrouw)
- over de interacties bij planten en dieren die nodig zijn voor het krijgen van nakomelingen.

(interactie verschillende soorten)

- over voedselrelaties die bestaan tussen verschillende planten- en diersoorten in de eigen leefomgeving

Fase 2 (po bovenbouw)

Inleiding

Deze bouwsteen gaat over interactie tussen organismen van dezelfde soort en interactie tussen organismen van verschillende soorten. Om de functie van deze twee typen interactie voor het overleven van soorten te begrijpen, heb je kennis nodig over gedrag, seksualiteit, voortplanting, voedselrelaties en concurrentie. In de bovenbouw van het po herkennen leerlingen de functie en rol van verschillende soorten interactie bij planten en dieren in hun eigen leefomgeving voor het vergroten van hun overlevingskans.

Kennis en vaardigheden

Leerlingen leren:

(interactie soortgenoten)

- over samenwerking en concurrentie tussen soortgenoten
- over de verschillende functies van gedrag passend bij de soort
- over diversiteit bij mensen op het gebied van seksualiteit en gender

- over geslachtelijke en ongeslachtelijke voortplanting bij planten en dieren
- over fysiologische verschillen tussen mannen en vrouwen met betrekking tot voortplanten en over voorbehoedsmiddelen
- over verschillende soorten relaties en samenlevingsvormen bij mensen

(interactie verschillende soorten)

- over voedselrelaties die bestaan tussen soorten in verschillende landschappen waardoor een voedselweb wordt gevormd
- over de afhankelijkheid (concurrentie en samenwerking) van soorten ten opzichte van elkaar met betrekking tot voedsel
- over hoe coöperatie tussen planten en dieren kan bijdragen aan de voortplantingskansen
- over parasitaire relaties tussen soorten (symbiose)

68

Bouwsteen VO onderbouw

Inleiding

Deze bouwsteen gaat over interactie tussen organismen van dezelfde soort en interactie tussen organismen van verschillende soorten. Om de functie van deze twee typen interactie voor het overleven van soorten te begrijpen, heb je kennis nodig over gedrag, seksualiteit, voortplanting, voedselrelaties en concurrentie.

In de onderbouw van het vo leggen leerlingen een verband tussen de interacties bij planten en dieren en het vergroten van hun overlevingskans.

Kennis en vaardigheden

Leerlingen leren:

(interactie soortgenoten)

- over signalen die leiden tot bepaald gedrag^{5.2}
- over interactie tussen soortgenoten op populatieniveau
- over seksuele relaties tussen mensen
- over het verband tussen de wijze van voortplanten (ongeslachtelijk en geslachtelijk) en de mate van erfelijke variatie (bij alle typen organismen)
- over technieken waarmee geslachtelijke en ongeslachtelijke voortplanting op kunstmatige wijze kan plaatsvinden

(interactie verschillende soorten)

- over de verschillende trofische niveaus in voedselrelaties
- over invloeden van exoten op een ecosysteem
- over alle symbiotische relaties tussen soorten